

בבא מציעא מב

עניין: אין הברכה מצוייה אלא בדבר הסמוי מן העין

רבינו בחיי

פתיחה לפרשת כי-תשא

וזהו ענין יעוד התורה בברכות וקללות שאין לך כל יחיד ויחיד בישראל שלא יארעו לו בכל יום נסים נסתרים והוא אינו יודע, וכן דרשו רז"ל (נדה לא.) אין בעל הגס מכיר בנסו. וכדי להורות שהנסים הנסתרים הם עם האדם בכל יום, לכך בארו לנו רז"ל מאמר אחד, הוא שאמרו (ב"מ מב.) הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשלח ברכה בכרי הזה, ואם מדד ואח"כ ברך הרי זו תפלת שוא, שאין הברכה מצוייה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר (דברים כח) יצו ה' אתך את הברכה באסמך, בדבר הסמוי מן העין.

כווננו חכמים לומר בזה שהנסים הנסתרים הם בכל יום ויום, ושהוא בדבר שאינו מנוי ומדוד, כי אם היתה הברכה חלה במנוי לא היה נס נסתר אלא מפורסם ואין כל אדם זוכה לנס* מפורסם, ועל מכוון זה אמר מדד ואח"כ ברך הרי זו תפלת שוא, שכיון שנמדד אי אפשר בזה נס נסתר, ועין הרע שולטת בעצם הדבר המדוד, וכן בעצם הדבר השקול והמנוי, ומטעם זה צותה התורה שלא ימנו ישראל לגלגלותם אלא בשקלים כדי שתהיה הברכה חלה עליהם ברובי זרעם בנס נסתר, ושלא ישלש בהם עין הרע השולטת בעצם הדבר המנוי, ומתוך שכל אחד ואחד מישראל יתן כופר נפשו מחצית השקל יודע מנינם בחשבון חצאי השקלים.

אבני זכרון לרבי מאיר איגר

ע"פ יצחק אין הברכה מצוייה אלא בדבר הסמוי מן העין. שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמך. נס המאמר הזה אמר ר' יצחק דייקא. כידוע ממדי' למה' כהו' סיניו של יצחק. כדי שיבא יעקב ויטול את הצרכות. היינו כדי שיהי' הצרכה מנוי' ע"י

מהר"ל חידושי אגדות

הוא סימן ברכה שיתברך ומטעם זה סמך אחריו אין הברכה מצוייה וכו' והטעם ידוע מפני כי העין הוא שנותן גבול לכל דבר והברכה אין גבול לה וזהו ענין הברכה.

ויראה כי דברי רבי ישמעאל יותר מרבי יצחק כי רבי ישמעאל אמר בדבר שאין העין שולט בו דהיינו שהוא כמו אוצר שלא יוכל האדם לראות. וזהו שהוא בפנים. אבל דבר הסמוי מן העין שהוא רואה אותו לפניו כמו כרי של תבואה ואינו מדוד העין שולט בו רק שאינו יודע כמה הוא. ולפיכך בברייתא שאחר כך אייתי קרא באסמך אין ברכה אלא בדבר הסמוי מן העין. משום שהולך למוד גרנו קתני והעין שולט בו רק שהוא סמוי מן העין ואפילו הכי ברכה יש בו אבל באוצר שאין העין שולט בו הוי ברכה טפי. ואפשר לומר נמי כי רבי ישמעאל מפרש טעמא טפי בלשון זה דקאמר אין העין שולט בו והוא דבר ידוע למשכילים כי הברכה היא מדריגה עליונה שאין העין שולט בו וזה מסתבר טפי דטעמא אתא לאשמעינן.

בן יהוידע

שם. אין הברכה מצוייה אלא בדבר שאין העין שולטת בו. כ"ל בס"ד. דרבי יצחק איירי שיהיה מכוסה מעין החושית דוקא, דהיינו כים מלא זכובים וקסור, הנה הזכובים מכוסים מעין החושית, כיון שהם חוף הכים אין העין רואה אותם, וכן כרי דגן מכוסה במחללות וכיוצא, שאין העין רואה את החטים, ה"ז שורה בו ברכה, אע"פ שבטען השכלית רואה את הזכובים והחטים, שהוא מלייר בדעתו שיש כאן זכובים, אך תנא דבי ר' איירי שיכסו נס מעין השכלית, שלא יודע לאדם שיש כאן חטים או זכובים, ולכן נקט הא"ל לטנא שולטת בו, כלומר אע"פ דליכא ראייה ממשיית כלל, ולהכי לא אמר שאין העין רואה אותו :

תורת חיים

דף כב אלא בדבר הסמוי מן העין אין לפרש משום שיש עין הרע דכסוף גבי סוף למוד את גרנו נמי קאמר הכי ובטעם דלא יסיב איניש עין הרע נגמיה אלא טעמא משום דאין דרך וכבוד הנס והנרצה לנא אלא כסתר כדאשכחן גבי איניש דאמר לה ובאת ובגית הדלת צעדך וגו' :

ערבי נחל פרשת תולדות

והנה ענין לבוש הנ"ל המסתיר קדושת הנשמה מכל רע ומעיני רואים, עוד זאת צריך הסתרה אפילו מעצמו של אדם, כל יראה בעצמו מעשיו הטובים, כמאמרם ז"ל (מס ל:) אפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה הוי בעיניך רשע, וכמו שפירשו"ם כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו (שמות א, כג) כידוע, ובל יפול בלב אדם שום התנשאות על מעשיו הטובים כי ההתנשאות הוא קליפות, והלבוש הזה משמרו ומסתירו מהרע הזה, ולכן כל הדברים הטובים אינם באים אלא בהיסח הדעת, וזהו ענין יעקב אבינו ע"ה שלא קיבל הברכות אלא בהיסח הדעת ופחד והכנעה, והוצרך לומר (מ, ט) אנכי עשו, וכאלו עשו ראוי לברכה ולא הוא.

וזהו ענין מאמרם ז"ל (תענית ט:) אין הברכה מצוייה אלא בדבר הסמוי מן העין. וענינו הוא עם מ"ש בעץ חיים שער טנת"א"ם ענין החושים, ראייה שמיעה ריח דיבור, כי הראיה נמשך מחכמה והוא החוש יותר עליון, ואמנם בחינת הכתר הוא בחינת הגלגולת ולרוב העלמו אין חוש נמשך ממנו, ובחינה זו נקרא סמוי מן העין, כי הוא למעלה מחוש הראות. וזה סוד (ברכות כ.) אל תקרי עלי עין (מט, כג) אלא עולי עין, ר"ל שנתעלה במדרגתו למעלה מבחינת עין, ואין עין שולטת בו. וזהו ענין יוסף שמתעלה בו"י"ו של שם בסוד הדעת"ם עד הכתר, וזה עולי עין"ם, והבן.

יודוע כי את זה לעומת זה כו' (קהל ג, יד), ואפילו בבחינת חכמה נאמר (ירמיה ד, כג) חכמים המה להרע, אבל למעלה מחכמה שהוא מקום שאין העין שולט שם אין שום אחיזה לרע, ולכן רישא דעשו טמון בעיטפא דיצחק (פרק י"ג י"ג), וברכת האבות היה משם, ולכן הברכה שברכו יצחק ויעקב לבניהם היה ע"י כהיות עינים, להורות שהברכה היה בדבר הסמוי מן העין, למעלה מחוש הראות, שהיא בחינת הכתר, מקום שאין שום אחיזה אפילו משהו לעשו.